

clusio! sed dissolvitur a propugnatoribus medicinæ hoc modo: Hæc ars, inquit, prodest nec victuris, nec morituris duntaxat a necessario, sed a possibili id utrumque passuris: non ergo adjuvat medicina eum qui sine dubio moriturus est, quoniam facere immortalem non potest; sed neque ei subvenit, qui sine dubio futurus incolumis est: verum illi, qui si non curetur, periclitari potest; si curetur, liberari potest: sicut ergo nec victuro nec morituro a necessarij conditione subvenire, ita et morituro et victuro, sed a possibili, ars potest erudita prodesse. Illi ergo priores medicamentum studiis obloquentes; propositionem a possibili inchoantem, necessarij fine clausurunt: quod disputationis genus in innumera extenditur. Verbi gratia, prohibet lex homicidium fieri, prohibet etiam negligentia per quam in pericula ruitur occasionem dari, ut in tauro cornupeta, atque in domorum coronis¹. At potest dici: Victuro subvenit ista diligentia, an morituro? Si morituro, nihil promovet: si victuro, ex abundanti consulit; si utrumque hoc contrarium, et per impedimenta et sine impedimentis necessario consequuntur. At hoc falsum est: optimo enim mortalibus jure consulitur, ut quod poterant pati sine diligentia, diligentia opibus evadant. Aliud ergo est a possibili, aliud a necessario.

Ostendamus jam quid his anteloquiis adjuvemur. Fecit Deus hominem liberi arbitrii, naturæ bonæ; sed quæ capax esset virtutum, quas sibi ex se mancipato animo comparasset: quod liberum arbitrium aliter constare non poterat, quam ut haberet etiam peccandi possibilitatem. Libertatem ergo a necessario habet, voluntatem a possibili. Non potest non esse liber; sed in neutram voluntatem cogi potest, factusque rei necessariae possibilis effectus. In possibili ergo peccari potest, in necessario non

¹ Exod. xxi, et Deut. xxi.

potest; quia¹ necessario non actor, sed auctor ipse censetur; atque hoc quod potest homo ex integro Dei est, a possibili autem ipse actor expenditur.»

AUG. Quid dicis de diabolo, de quo scriptum est, «Ab initio diabolus peccat²»;» possibilitatem peccandi habet, an necessitatem? Si necessitatem; tu videris quomodo secundum tuas disputationes excusetur a crimine: si autem possibilitatem; potest ergo et non peccare, potest habere bonam voluntatem, potest agere poenitentiam et impetrare misericordiam Dei; quia cor contritum et humiliatum Deus non despiciet³. Quod quidem visum est quibusdam, Origine ut perhibetur auctore: sed hoc, ut nosse te existimo, fides catholica et sana non recepit: unde nonnulli Originem quoque ipsum alienum fuisse ab hoc errore vel probant, vel volunt. Restat igitur, ut ante supplicium ignis æterni, etiam necessitas ista peccandi magna sit diabolo magni poena peccati: neque hinc excusetur a crimine, quoniam et ista vindicta est pro maximo crimine, ut eum delectet sola malitia, nec possit delectare justitia. Ad hanc autem jam poenalem peccandi necessitatem non utique pervenisset, nisi prius libera voluntate, nulla necessitate peccasset. Definitio itaque illa peccati, cum fit quod justitia vetat, et unde liberum est abstinere, ad illud peccatum pertinet quod tantummodo peccatum est, non quod etiam poena peccati.

XLVIII. JUL. «Et malum ergo et bonum ex propria voluntate facit: sed bonum suum etiam Deo debet, qui parti huic, non quidem præjudicium, tamen adiutorium subministrat.»

AUG. Tam bonum certe quam malum ex propria homo, sicut dicis, voluntate facit, et utriusque in illo possibilitas æqua lance libratur, et ad bene faciendum Deus

¹ Forte quia a. — ² Joan. iiii, 8. — ³ Psal. l, 18.

adjutorium subministrat : cur ergo ad peccandum proclivior est natura mortalium, si nihil egit originale peccatum? Quamvis et ipsum adjutorium, quod subministrare Deum cogimini confiteri, quale dicatis esse, non lateat. Legem quippe, non spiritum dicitis, cum Paulus Apostolus per subministrationem Spiritus sancti nos doceat adjuvari¹. Quod ideo commemorandum putavi, ne forte qui audiunt vel legunt de subministratione divini adjutorii sententiam tuam, obliviscantur hæresim vestram.

XLIX. JUL. « Tantum ergo valet ista distinctio, ut si nescientes, quod a possibili incipit, in necessarium concludamus, omnia crimina ad Deum recurrant. Quod Manichæus videns, tenebras peccati excogitavit auctores : non enim valuit inter possibile necessariumque distinguere. Omne ergo quod naturaliter habet homo, a necessarii parte sortitus est : quia non potuit aliter esse quam factus est. »

AUG. Jam paulo ante monstravi, quam vana sit sententia ista : stolidissimum est enim, habere homines naturaliter possibilitatem manducandi, sed non naturaliter cibos naturæ congruos manducare; aut habere homines naturaliter possibilitatem concumbendi, sed non naturaliter genitalibus membris sexus utriusque concumbere. Quis hoc dicat, qui considerat utcumque quod dicit? Utrumque enim naturale est, et quod fieri possunt ista, et quod fiunt : sed est illud et quando nolumus; hoc non est nisi velimus.

L. JUL. « Malum autem quod agit, a possibili agit. »

AUG. Attende eum qui dicit, « Quod nolo malum hoc ago² : » et responde utrum necessitatem non habeat agendi malum, qui non quod vult facit bonum, sed quod non vult malum hoc agit. Quod si Apostolo repug-

¹ Philip. 1, 19. — ² Rom. vii, 19.

nare non audes, ecce homo a necessario malum agens definitiones tuas dirumpit et dissipat : necessitate quippe malum agit, qui non vult, et agit. Hoc autem quod nolo agit, si tantummodo concupiscere est carne, sine ulla mentis consensione membrorumque operatione; mala est et concupiscentia carnis, etiamsi non ei consentiatur ad malum; quam te tamen laudare delectat : si autem tantum cogitur iste qui clamat, Quod nolo malum hoc ago, ut etiam sua membra exhibeat arma peccato; non solum concupiscuntur a necessario mala, verumetiam committuntur. Ubi sunt definitiones tuæ, quas tanta loquacitate distinguis? Nempe ut fumus defecerunt et perierunt. Necessarium atque possibile magna cura discernenda commendas, necessarium dicens esse quod fieri necesse est; possibile autem quod fieri potest, sed necesse non est. Proinde necessitatem necessario tribuis : possibile vero nulla necessitate constringis. Malos actus non das necessario, sed possibili; et dicis loquens de homine, « Malum autem quod agit, a possibili agit; » ne quisquam male agere necessitate, non voluntate, dicatur. Sed procedit in medium qui tibi validissime contradicit, et dicit : Quid est quod dicis? « Ecce ego non quod volo facio bonum, sed quod nolo malum hoc ago². » Notum est quod homo primus voluntate malum egit, non necessitate : sed iste qui dicit, Quod nolo malum hoc ago; necessitate se ostendit malum agere, non voluntate; et flens miseras suas, ridet definitiones tuas.

LI. JUL. « Nisi ergo necessaria possibilitas fuisset, effectus possibilis non fuisset. Ut ergo possit malum et bonum facere, necessarium est : ut autem malum faciat, non necessario, sed possibili suo debet. Ubi autem possibilitas est partis utriusque, necessitas neutra est. Sic fit

¹ Rom. vii, 19.

ut nihil sit aliud peccatum, quam voluntas agendi quod justitia vetat, et unde liberum est abstinere. Si nihil sit autem aliud voluntas, quam motus animi, cogente nullo; quomodo ergo Deus, ut mundum faceret, a possibili habuit; mundus autem ipse, ut existeret, a necessario pertulit: ita etiam in imagine Dei simile quiddam intelligitur. Quippe ut habeat, quam elegerit voluntatem, non cogitur; sed a possibili ei venit: illud autem quod male fecerit, necessitatem habet reatus. Ita crimen a necessario incurrit horrorem; licet exortum sit, non a necessitate, sed a possibilitate facientis. Opus ergo possibilitatis testimonium est liberi animantis. »

AUG. Jam te omnino negligit, qui ea quæ tibi supra respondimus, legit. Quoniam qui dicit: « Non quod volo » facio bonum, sed quod nolo malum hoc ago¹; » necessitate se ad agendum malum premi satis aperte indicat, et ostendit falsum esse quod dicis: « Ut malum faciat, non necessario, sed possibili suo debet: » et cætera talia, quæ garris inaniter. Sic fit ulla definitio, qua dicitur, esse peccatum voluntas agendi quod justitia vetat, et unde liberum est abstinere, illud peccatum complectatur, sicut jam superius admonui, quod tantummodo peccatum est, non quod etiam pœna peccati. Tali namque pœna iste agebat quod nolebat malum; unde illi si liberum esset abstinere, nequaquam diceret: « Non quod volo facio bonum, sed quod nolo malum hoc ago. » Sicut ergo nos agnoscimus hominem in corpore vitæ illius beatum, ubi liberum habuit quod vellet agere, sive bonum, sive malum: sic et tu agnosce hominem in corpore mortis hujus miserum, ubi perdita libertate audis eum dicere: « Non » quod volo ago, sed quod odi illud facio; » et, « Non » quod volo facio bonum, sed quod nolo malum hoc

¹ Rom. vii, 19.

» ago; » et, « Miser ego homo. quis me liberabit de corpore mortis hujus¹? »

LII. JUL. « Hujus vituperatio ad necessaria non recurrit: quia quidquid ad necessarium pervenerit, ipsum pulsatur auctorem. »

AUG. Numquid hoc malum hominis, ubi dicit, Quod nolo malum hoc ago, ipsum hominis pulsatur auctorem? Et tamen eum qui sic agit malum, satis apparet ad necessarium pervenisse: necessitate quippe agit, quod non agit voluntate.

LIII. JUL. « Quomodo ergo quod a necessario venit, possibili meo ascribi non potest: ita quod a possibili venit, necessario ascribi non potest. Id est, quomodo natura corporis et animi mei voluntati meæ applicari non potest, ut ideo sic videar esse quia volui, cum non potuerim velle antequam essem: ita malum voluntatis naturæ non potest admoveri, ut necessitati possibilitatis opera misceantur. »

AUG. A necessitate quidem satis evidenter et aperte discernitur, quod ita fieri potest, ut non sit necesse: hoc tu possibile appellas, tanquam impossibile sit quod fieri non solum potest, verumetiam necesse est. Sed quoniam placuit tibi talia duobus istis nomina imponere, intelligamus ut possumus, et feramus. Sed quid est quod dicis: « Malum voluntatis non potest admoveri naturæ? » Nonne cum Angelus (7), vel homo aliquid vult, natura aliquid vult? Et Angelus et homo naturæ non sunt? Quis hoc dixerit? Si ergo naturæ sunt Angelus et homo; profecto natura vult quodcumque vult Angelus, natura vult quodcumque vult homo, Quomodo ergo malum voluntatis naturæ non potest admoveri; cum velle aliquid nisi natura non possit? Aut non imputetur ho-

¹ Rom. vii, 15, et xix, 24.

mini peccatum voluntatis suæ; quia homo natura est, et malum voluntatis, ut dicis, naturæ non potest admoveri. An in tantum tua progreditur vanitas, ut naturæ dicas debere imputari, quod naturæ non potest admoveri? Nam quis dicat naturæ non imputari, quod imputatur homini, nisi quisquis ita desipit, ut hominem neget esse naturam? Vides-ne quam multum loquaris, nesciens quid loquaris. Si ergo dicas: Voluntas necessitati non potest admoveri; ne hoc quidem universaliter verum est. Aliquando enim quod necesse est volumus; sicut necesse est, ut qui perseveranter bene vivunt, fiant beati: aliquando etiam necesse est aliquid ut velimus; sicut necesse est nos beatitudinem velle: unde quædam est et beata necessitas, quia¹ necesse est Deum semper et immutabiliter et beatissime vivere. Sed quoniam sunt et quædam necessitates sic a voluntatibus alienæ, ut et necessitas sit ubi voluntas non est, et voluntas ubi non est necessitas: ex parte saltem verum est quod dicitur: Voluntas necessitati non potest admoveri. Qui vero dicit: Mala voluntas non potest naturæ admoveri: idem nobis, si potest, voluntatem vel malam, vel bonam, ubi natura non est, ostendat; aut quod voluntas esse aliqua possit, si natura non sit quæ aliquid velit. Attende igitur quam sis a veritate seclusus. Tu dicis: Voluntas mala naturæ non potest admoveri: veritas autem dicit: «Quandiu est voluntas ulla, a natura non potest separari².»

LIV. JUL. «Hanc ergo subtilitatem divisionum non introspeciens Manichæus, Traducianorum nobis produxit examina. Argumentatur enim hoc modo: Unde malum? nimirum de voluntate. Unde voluntas mala? respondet, de homine. Unde homo? per Deum. Concluditque: Si malum ex homine, homo per Deum; malum igitur per

¹ Forte qua. — ² Agatho pap. in epist. ad Imp.

Deum. Et post hoc, quasi religiosus, ne crimosum faciat Deum, dat tenebrarum naturam, cui malum debeamus ascribere. Hinc et Augustinus: Unde malum? de voluntate. Unde, inquit, ipsa voluntas? de homine, qui est opus Dei. Et colligit: Si malum ex voluntate, voluntas ex homine, homo opus Dei; malum igitur per Deum. Quod quasi conatus absolvere, ne Deum crimosum dicere videretur, (quod tradux ejus affirmat,) violentum æque pro Deo nobis nihil obtulit, id est, tenebras quibus malum hoc ascribere deberemus. » Non enim, inquit, ideo in homine malum natum est, quia opus Dei erat, sed ideo quia de nihilo erat¹. «Quasi veritas respondere non possit: Et qua impudentia primo mentitur Deus tuus, esse in homine voluntatem; deinde condemnat; cum malum istud, videlicet peccatum, de necessitate noverit tenebrarum, id est, antiqui nihili contigisse? Infleximus per casus nihil, ut appareret Traduciani virtus in nihilo collocantis spem suam. Vide tamen imbecillitatem Dei, quem Traducianus inducit. Ipsum nihilum superare non valuit: cumque hominem fecisset ex nihilo, non eum potuit a conditione mali, quæ de nihilo veniebat, exuere: sed rerum difficultate factus amarior, pro suis culpis hominem criminatur, et imaginis suæ exitio nihil delicta condemnat. Benignius cum eo agit senex Manes, ut dicat illum non usquequaque tenebrarum gente vastatum; cujus debilitatem tantam inducit Traducianus, ut commentetur eum a nihilo fuisse superatum.»

AUG. Nemo superatur a nihilo; sed tu superaris nihil dicendo: nec ego in nihilo collocavi spem meam; sed tu ad nihilum perduxisti loquacitatem tuam. Sane, si recte intelligas, quod perverse loqueris, isto modo Deus a nihilo superatur, quoniam Deum nulla res superat: nihil

¹ Lib. 2. de Nupt. et Conc. c. 28.

enim quid est, nisi res nulla? Isto modo etiam Deus non potest superare nihil; quia nullam rem non superat, qui superat omnia; est enim super omnia. Sed « Non introspexit, ut dicis, Manichæus subtilitates divisionum tuarum, et ideo dicit: Si malum ex homine, homo autem per Deum, malum igitur per Deum: » ut hac conclusionem territi, aut hominem per Deum, aut malum negemus ex homine, aut utrumque, ut ille, falsum esse dicamus; ac sic nobis introducat nescio quam substantiam tenebrarum, quæ hominem fecerit, et quæ principaliter malum sit, unde malum omne credatur. Tu ergo divisor subtilissime, huic astutiæ qua putas sapientia resistendum? « Dicam, inquis, malum ab homine ex possibili extitisse, non ex necessario. » Quasi vero tibi ille respondere non possit: Si malum ex possibili, possibilitas ex natura, natura per Deum, malum igitur per Deum. Hanc conclusionem si tu non times; nec ego illam: quoniam ambo non ex necessario, sed ex possibili peccasse hominem primum confitemur. Etenim nos dicentes hominem propterea potuisse peccare, quia non est ejus natura facta de Deo, quamvis omnino esse nisi illo creante non posset; non ita hoc dicimus, ut ex hoc ei dicamus impactam, sicut calumniaris, peccandi necessitatem. Prorsus peccare poterat et non peccare: sed si non de nihilo factus esset, id est, si de Deo natura ejus esset, peccare omnino non posset. Quis enim est tam demens, qui dicere audeat immutabilem et inconvertibilem naturam quæ Deus est, ullo modo posse peccare; de quo dicat Apostolus, « Negare se ipsum non potest¹? » Utrique igitur Manichæo resistimus, dicentes a bono et justo Deo non sic hominem factum esse, ut ei esset necesse peccare; et ideo peccasse quia voluit, qui posset et nolle.

¹ 2 Tim. 1, 13.

Sed quod in ejus progenie mala tanta et tam manifesta conspiciamus, non voluntaria hominum, sed cum quibus nati sunt, cum ea venire de vitiata per peccatum origine vos negatis, profecto ad naturam mali introducendam, cujus commixtione Dei natura corrupta sit, tanquam in arce Manichæum hæresis vestra constituit, ex qua et illum simul et vos veritas dejicit.

LV. JUL. « Patiuntur hanc omnes ignominiam, qui indicunt veritati bellum. Nos ergo quod egimus colligamus. Queritur unde illa prima voluntas mala in homine fuerit exorta? Respondemus a motu animi, cogente nullo. Objicitur, Si in opere Dei apparuit? Assentimur verum esse. Rogatur quomodo id non abnuamus, qui negamus naturale peccatum? Respondemus, quia in opere Dei a possibili existit peccatum istud, non a necessario. Naturalia ergo necessaria sunt, possibilia autem voluntaria.

AUG. Sunt et voluntaria necessaria, sicut beati esse volumus, et necesse est ut velimus: sunt et possibilia naturalia; sic possibile est enim ut concipiat foemina quæ concumbit cum viro suis et illius genitalibus membris, si nec ipsa sterilis sit, nec ille; sed non est necessarium: fieri quippe potest, sed necesse non est; et tamen naturale est. Tace, obsecro: vanæ sunt definitiones; nec subtiles, sed pueriles divisiones tuæ.

LVI. JUL. « Ac per hoc, ut peccato motui libero, ita naturam Deo ascribimus conditori. Est igitur natura humana bonum opus Dei; est libertas arbitrii, id est, possibilitas vel delinquendi, vel recte faciendi, bonum æque opus Dei. Utrumque hoc homini a necessario venit: neutra de his duabus rebus mali causa est. Sed huc usque necessaria illa venerunt: jam voluntas quidem in his exoritur, sed non de his. Capacia voluntatis sunt quippe non plena; nec faciunt, sed accipiunt diversitatem meritorum. »

AUG. Naturam et liberum arbitrium rectissime bona confiteris esse Dei opera : sed quod voluntatem in his quidem , sed non de his asseris exoriri , quid insanius dici potest ? Ita-ne vero ¹, Juliane, ex homine hominis voluntas non oritur, cum homo bonum opus Dei sit ? Postremo potuit-ne ascendere in cor tuum, exoriri quidem hominis voluntatem, sed non de libero ejus arbitrio ? Dic ergo unde, si non de natura, id est, non de ipso homine ; si non de libero ejus arbitrio, dic rogo, unde voluntas hominis oriatur. Dixisti ubi oriatur, dic et unde. Bona opera Dei sunt natura et liberum arbitrium : « In his, inquis, voluntas exoritur, sed non de his : » Unde ergo ? dic ; audiamus, discamus. Aut ostende aliquid alicubi ortum esse, cum unde non esset. Mundus quidem de nihilo exortus est, sed Deo faciente, nam si Deum opificem non haberet, de nullis rebus omnino oriri non posset. Si ergo et voluntas in homine vel in ejus libero arbitrio de nihilo exorta est, quis eam fecit ? Aut si non facta, vel orta est, quis eam genuit ? An sola est in rebus, quæ esse coeperunt, facta a nullo, nata de nullo ? Cur ergo propter illam damnatur homo, quo non volente exorta est in illo voluntas mala, cujus erat tantum capax, non efficax ? Si autem, ut jure damnetur, eo volente in illo exorta est ; cur ejus ipsius voluntatem de illo exortam negas, quo volente exortam esse, et quo nisi volente exoriri non potuisse non negas ? Cum vero de illo orta est, de natura exorta est, quia homo natura est ; et quia potuit etiam nolle quod voluit, de libero ejus arbitrio exorta est, quod et ipsum, sicut fateris, pertinet ad naturam : cur ergo negas clausis oculis res apertas ², de natura hominis exoriri voluntatem hominis, dum times ne Manichæus naturæ hujus accuset auctorem ? Sufficit ad illam pestilentiam refellendam,

¹ Agatho papa in epist. ad Imp. — ² Ibid.

quod catholica veritas prædicat, ab optimo Deo sic esse hominem conditum, ut necessitatem peccandi non haberet, nec peccaret, si peccare nolle ; cum etiam semper nolle utique posset. Quis enim tam sit mente cæcus, ut non videat, sicut homo est primitus conditus, magnum bonum esse naturæ, posse non peccare ; quamvis majus sit, non posse peccare : atque ordinatissime constitutum, ut hoc prius esset unde fieret hominis meritum, et illud esset postea bene meriti præmium.

LVII. JUL. « Bona ergo possibilitas mali atque boni voluntatem non cogit, sed permittit oboriri. Nemo igitur ideo bonus est, quia libero affectus arbitrio est ; sunt quippe multi homines æque liberi, sed tamen pessimi : sed nec ideo quisque malus est, quia liberi arbitrii est ; sunt enim multi æque libertatis hujus participes, tamen optimi. Nec bonus igitur, nec malus homo ideo est, quia liber est : sed nec bonus, nec malus esse posset, nisi liber esset. Est ergo ista possibilitas, quæ nomine libertatis ostenditur, ita a sapientissimo constituta Deo, ut sine ipsa non sit, quod per ipsam esse non cogitur. Contrariorum enim una capacitate ab utrorumque præjudicio vindicatur ; id est, nec malæ voluntatis, nec bonæ causa et necessitas dici potest, quæ utramque sic recipit, ut neutram compellat existere. Necessariorum ergo singularis ductus, et unum quodam modo filum est, velut geometrica illa sine latitudine longitudo est, nec hic unio dividi potest. Quandiu ergo singularis extenditur, vim naturæ suæ tenet : at ubi ei occurrit quod in diversa findatur, illud necessarium illico terminatur. Id est, bonus Deus bonum fecit hominem. »

AUG. Cur ergo dixisti, nec bonum, nec malum esse hominem, nisi propria voluntate, et quidquid ex Deo habet, ex necessario habere, non ex possibili ? Quod vis

intelligi, ex natura, non ex voluntate; ut per se ipsum bonus sit homo, non per Deum, aut certe melior per se ipsum quam per Deum. Hæc quippe verba tua sunt: « Nemo, inquis, ideo bonus est, quia libero affectus arbitrio est. » Et paulo post, « Nec ideo quisque malus est, inquis, quia liberi arbitrii est. » Quibus verbis quid dicis, nisi quod nec bonum nec malum Deus fecerit hominem, sed utrumlibet horum ipse se facit, cum bene vel male utitur libero arbitrio? Quid est ergo quod nunc dicis, « Bonus Deus bonum fecit hominem: » si nec bonus, nec malus est habendo liberum arbitrium quod in eo Deus fecit, sed bene utendo, id est, cum jam ipse bene vult, non cum habet possibilitatem volendi bene? Et quomodo verum erit, « Fecit Deus hominem rectum¹? » An rectus erat non habens voluntatem bonam, sed ejus possibilitatem? Ergo et pravus erat non habens voluntatem malam, sed ejus possibilitatem; et a se ipso illi est voluntas bona, falsumque² scriptum est, « Præparatur » voluntas a Domino³: » et, « Deus in vobis operatur et » velle⁴. » Quanquam tu nec a se ipso ei dicas esse voluntatem bonam vel malam; sed oriri in illo, non de illo. Ita fit, ut per tuam mirabilem sapientiam, nec Deus fecerit rectum hominem; sed qui rectus posset esse, si vellet: nec ipse se faciat, sed nescio quo casu rectus fiat, quia nec de illo, sed nescio unde, aut nescio quomodo, in illo voluntas oritur qua rectus fiat. « Non est ista sapientia de sursum descendens, sed terrena, animalis, » diabolica⁵. »

LVIII. JUL. « Et incipere, et bene incipere substantiam, a necessarij unionem dirigitur. Accipit etiam arbitrii libertatem; æque adhuc necessarij linea continetur:

¹ Eccle. vii, 30. — ² Forte falsoque. — ³ Prov. viii, 35, juxta lxx. — ⁴ Philip. ii, 13. — ⁵ Jacob. iii, 15

sed jam necessarij finis est; hinc finduntur in contraria voluntates. Ad unionem ergo necessarij divisionis natura non pertinet. Ita possibilitatem habere cogimur: uti autem vel bene vel male ipsa possibilitate non cogimur. Ita fit, ut etiam possibilitas peccandi capax boni malique, sed voluntarij sit: quoniam boni proprii capax esse non poterat, nisi capax esset et pravi. »

AUG. Dic potius, si vis verum dicere, hominis naturam capacem boni et pravi prius factam: non quod non posset solius boni capax fieri; sed quod ab ipso gradu ordinatissime surgere debuit, ut si non peccasset quando peccare posset, ad eam beatitudinem perveniret ubi peccare non posset. Quia, sicut jam dixi, utrumque magnum bonum est, quamvis minus unum, alterum majus. Minus est enim posse non peccare, majus autem non posse peccare: et oportebat a merito boni minoris ad præmium pervenire majoris. Nam si « Boni proprii, » sicut dicis, « Capax esse non poterat humana natura, nisi capax esset et pravi; » cur post hanc vitam pie gestam, boni solius erit, et non mali capax, ab omni scilicet aliena, non solum voluntate vel necessitate, verum etiam possibilitate peccandi? An vero metuendum est, ne tunc etiam forte peccemus, quando sanctis Angelis erimus æquales? De quibus sine dubitatione credendum est, quod acceperint non posse peccare pro merito permansionis suæ, quoniam steterunt, quando aliis cadentibus etiam ipsi peccare potuerunt. Alioquin adhuc timendum esset, ne multos novos diabolos, et eorum novos malos angelos haberet hic mundus. Sanctorum etiam qui de corporibus exierunt, erit nobis vita suspecta, ne ibi etiam quo venerunt, forsitan peccaverint, aut forsitan peccent; si in natura rationali possibilitas peccandi permanet, nec potest esse capax boni, si non sit et mali.